

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Юлія
Сибірянська
к.е.н., старший
викладач кафедри
фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

МАКРОЕКОНОМІКА

У статті оцінено роль податку на додану вартість у формуванні доходів бюджету Вінницької області, виявлено і проаналізовано чинники, які впливають на надходження ПДВ до бюджету та оцінено ступінь їх впливу. Розраховано прогнозний рівень надходжень податку на додану вартість до Зведеного бюджету області. Встановлено існування подібної тенденції щодо податку на додану вартість на регіональному рівні та в цілому по Україні та запропоновано напрямки збільшення ролі ПДВ у бюджеті.

Актуальність теми. В умовах гострого дефіциту бюджету, поступового виходу України з фінансової кризи, стабілізації економічного розвитку, реформування податкового законодавства та частих змін до нього, особливо актуальними залишаються питання, пов'язані з забезпеченням бюджету необхідними доходами. Податки на споживання в останні роки забезпечують близько 52% податкових надходжень Зведеного бюджету України, причому частка ПДВ у структурі податків на споживання коливається на рівні 74-75%. І це не дивно, враховуючи широке коло платників цього податку, досить високу ставку на всі групи товарів, включаючи і товари першої необхідності, меншу чутливість ПДВ до коливань економічної кон'юнктури. Разом з тим, реальна фіскальна ефективність ПДВ як в цілому по Україні, так у різних регіонах, значно нижча від номінальної, а передбачене зниження ставки ПДВ до 17% може негативно відобразитись на доходах бюджету. У таких умовах необхідно покращувати механізм адміністрування ПДВ, виявляти резерви збільшення його фіскального і регулюючого значення, що неможливе без виявлення та належної оцінки чинників, що впливають на його роль в бюджеті.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Податки на споживання, питан-

ня щодо підвищення ефективності їх адміністрування, зростання фіскального значення та регулюючої ролі вивчалися вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед яких праці українських науковців В. Л. Андрущенко, В. В. Буряковського, О. Д. Данілова, А. Б. Дриги, Т. І. Єфименко, В. І. Коротуна, А. І. Крисоватого, І. О. Лютого, В. М. Мельника, С. В. Онишко, В. М. Опаріна, А. В. Пислиці, А. М. Соколовської, В. М. Суторміної, І. М. Таранова, О. М. Тимченко, В. М. Федосова, О. М. Чередниченко, С. В. Юргелевича та ін. Однак виявлення чинників, які впливають на надходження ПДВ до бюджету та оцінка ступеня їх впливу, а також прогнозування надходжень ПДВ на регіональному рівні досі залишаються малодослідженими.

Метою статті є оцінка ролі ПДВ у Зведеному бюджеті Вінницької обл., виявлення і аналіз чинників, що на неї впливають, а також пошук резервів збільшення фіскального значення ПДВ в бюджеті.

Вклад основного матеріалу дослідження. Податок на додану вартість є однією із найбільш досконалих форм універсальних акцизів, що застосовується в переважній більшості країн світу, проте в Україні він має свою специфіку, на яку не в останню чергу впливають недоліки механізму його адміністрування. З точки зору напов-

нення бюджету, то ПДВ має високе фіскальне значення (порівняно з іншими податками і зборами), вважається відносно нейтральним та універсальним в оподаткуванні, але поряд з цим він спричиняє загальне зростання цін в країні та характеризується регресивністю впливу стосовно верств населення із низькими доходами. При цьому слід враховувати, що реальні надходження від ПДВ значно менші, ніж потенційно можливі не лише в цілому по Україні, а й у різних регіонах. За розрахунками деяких економістів, рівень реалізації фіскальної спроможності ПДВ в Україні постійно знижується, і у 2011 р. становив 69 % [1, с. 11].

Досить високе, порівняно з іншими податками і зборами, фіскальне значення ПДВ в бюджеті нашої країни пов'язано з тим, що:

- для товарів і послуг в межах країни застосовується єдина ставка, яка, до того ж, досить висока (20 %). Передбачене зниження ставки до 17 % призведе лише до скорочення надходжень цього податку до бюджету, але на самому розмірі цін навряд чи позначиться;

- через високий ступінь ухилення та існування тіньового сектора економіки, податки на споживання дають можливість оподаткувати тіньові доходи, з яких не було сплачено прибуткові податки, оскільки рано чи пізно приховані (не оподатковані) доходи спрямовуються на придбання певних товарів чи послуг, а отже - оподатковуються ПДВ. Не в останню чергу цей факт впливає на те, що в Україні застосовується єдина ставка ПДВ. Запровадження ж диференційованої ставки лише ускладнить і так далеко недосконалий механізм адміністрування цього податку в Україні, а також призведе до скорочення доходів бюджету.

Негативно на фіскальне значення ПДВ серед іншого впливають [2]:

- 1) Мінімізація сплати ПДВ, найбільш поширеними способами якої є: штучне формування податкового кредиту за допомогою використання фіктивних банкрутів, фальшивих накладних діючих підприємств та накладних попередніх податкових періодів; здійснення віртуальних фінансово-господарських операцій; реалізація продукції через спрощену систему оподат-

кування; здійснення операцій фіктивного експорту. У 2009 р., за даними ДПС України, було упереджено незаконне відшкодування ПДВ на суму 7,4 млрд грн. Очевидно, що в умовах наявності законодавчих прогалин та високого рівня корупції органи ДПС попереджують лише частину подібних операцій;

- 2) Збереження широкого переліку пільг з ПДВ. За даними ДПС України втрати бюджету від пільг по ПДВ становлять більше 90% від загальної суми втрат від пільг по всім податкам. Попри те, що перелік більшості пільг в Україні є економічно чи соціально обґрунтованим, постають питання щодо ефективності та раціональності використання вивільнених коштів за окремими статтями. Зокрема, сільськогосподарські підприємства отримують щоріку 7-8 млрд грн на модернізацію технічної бази, проте рівень оснащення фермерів сучасною технікою далекий від задовільного.

Узагальнюючи доробок інших учених та власні дослідження, чинники, які впливають на роль ПДВ в бюджеті можна поділити на: адміністративні (дієвість механізму адміністрування ПДВ та ефективність контролю за цим процесом; розмір податкового боргу); законодавчі (обсяги податкових пільг; випадки звільнення від сплати ПДВ; недосконалість чинного законодавства); макроекономічні (рівень грошових доходів населення; сальдо експортно-імпорتنних операцій; оборот платників податків). Але ці чинники неоднаково впливають на фіскальне значення ПДВ на макро- і регіональному рівнях. В цілому розподіл надходжень від ПДВ між регіонами України досить нерівномірний (табл. 1) і прийняття Податкового кодексу суттєво не вплинуло на нього.

Як до, так і після прийняття Податкового кодексу, зміни в якому мали вплинути на механізм адміністрування ПДВ, є регіони, які забезпечують досить високі надходження по ПДВ, зокрема це м. Київ і Київська обл. (разом більше 47 % у 2011 році), Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Одеська обл. (8,04; 11,36; 4,92 і 3,94% відповідно) [6]. На всі інші 19 областей припадає не більше 25 % збору ПДВ в цілому по Україні. Побідна си-

Структура надходжень ПДВ до Зведеного бюджету у регіональному розрізі *

Регіони України	2008	2009	2010	2011
Чернівецька	0,56	0,60	0,58	0,41
м.Севастополь	0,65	0,59	0,51	0,41
Тернопільська	0,71	0,62	0,54	0,43
Кіровоградська	0,56	0,52	0,49	0,48
Херсонська	0,60	0,56	0,57	0,51
Закарпатська	0,94	0,82	0,64	0,53
Волинська	0,74	0,63	0,60	0,55
Рівненська	0,96	0,83	0,65	0,56
Івано-Франківська	0,27	0,87	0,74	0,62
Хмельницька	1,10	0,96	0,84	0,71
Сумська	0,92	0,81	0,92	0,73
Житомирська	1,08	0,86	0,85	0,74
Черкаська	1,25	1,18	0,93	0,77
Вінницька	1,20	1,14	1,20	1,03
Миколаївська	1,33	1,22	1,25	1,04
Чернігівська	1,17	1,14	1,42	1,32
АРК	2,26	1,96	2,10	2,18
Запорізька	2,48	2,27	2,83	2,60
Львівська	3,36	3,38	3,17	2,77
Київська	3,00	2,94	3,07	2,90
Полтавська	2,42	2,80	2,87	2,90
Луганська	2,71	2,79	2,79	3,12
Одеська	3,02	3,68	3,90	3,94
Харківська	5,27	5,69	5,82	4,92
Дніпропетровська	6,86	7,64	7,85	8,04
Донецька	10,97	12,92	10,09	11,36
м.Київ	43,60	40,54	42,8	44,4

туація спостерігається і із відшкодуванням ПДВ. Таким чином, в Україні відсутня рівномірність розподілу ПДВ по регіонам, що не в останню чергу зумовлено особливостями регіонів: м. Київ - столиця, східні області - промислово розвинуті, тому не дивно, що там високі надходження від ПДВ (але паралельно з цим, в даних областях також значні суми ПДВ, заявленого до відшкодування, та суми податкового боргу по ПДВ). В середньому ж частка ПДВ у податкових надходженнях бюджетів окремих регіонів України коливається в межах 15-24% (крім м. Києва, в якому ПДВ складає майже 36% податкових надходжень бюджету).

Об'єктом нашого дослідження виступає Вінницька обл., один із центральних регіонів, частка якої у сукупних надходженнях ПДВ по Україні незначна, але відносно стабільна (в середньому 1,0-1,2% надходжень до Зведеного бюджету України у 2008-2011 роках). Фіскальне значення ПДВ (частка ПДВ у податкових надходженнях) по Вінницькій обл., як видно з рис 1 майже у двічі менша за середній показник по Україні. У 2007-2011 рр вона коливалась в межах 19-22% податко-

вих надходжень бюджету Вінницької обл. і простежується тенденція до поступового зниження частки цього податку. Подібна тенденція спостерігається у більшості регіонів України.

В структурі ПДВ по Вінницькій обл. переважає ПДВ саме з вироблених в Україні товарів. Це зумовлено тим, що на території цієї області:

- є виробники підакцизної продукції і частка акцизного податку у податкових надходженнях Зведеного у 2011 р становила 20%

- значні надходження від податку на доходи фізичних осіб (37% податкових надходжень Зведеного бюджету області). Це і зумовлює таку питому вагу ПДВ у бюджеті області.

Загалом, до факторів, що безпосередньо впливають на надходження ПДВ до бюджету Вінницької обл можна віднести: ступінь виконання планових показників; обсяг бюджетного відшкодування, сума простроченої заборгованості з відшкодування ПДВ; обсяг податкових пільг з цього податку; податкова заборгованість платників ПДВ перед бюджетом. Спробуємо оцінити вплив кожного з них на надходження ПДВ до бюджету по області

* Побудовано автором за даними ДПС України

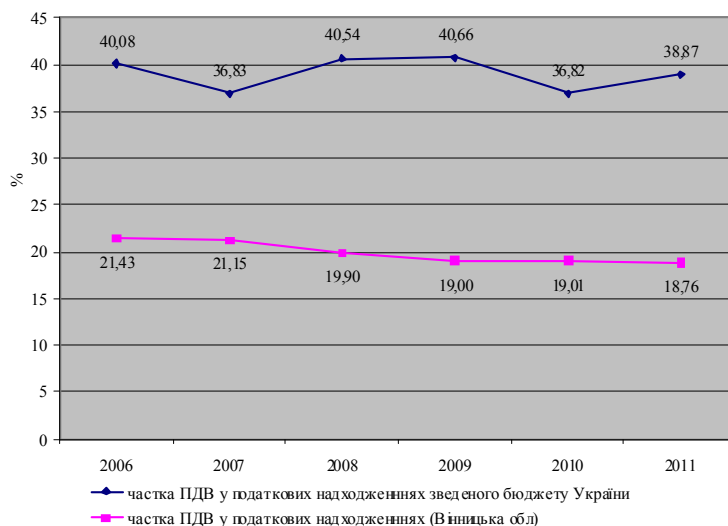

Рис 1. Динаміка частки ПДВ у податкових надходженнях Зведеного бюджету України та Зведеного бюджету Вінницької обл.*

Спершу оцінимо ступінь виконання планових показників надходження ПДВ по Вінницькій обл. Результати розрахунків (рис. 2) засвідчили, що в 2006-2011 роках перевиконання плану було лише у 2011 році (на 6 в.п.), що, скоріш за все, пов'язано із поступовим виходом економіки з кризи, зростанням рівня споживання населення, яке, починаючи з 2009 року, має поступову тенденцію до зростання. У 2006-2010 рр. план надходжень по ПДВ не виконувався через завищення планових показників, неврахування змін в контингенті платників тощо

Разом з тим, на перевиконання фактичних показників надходжень по ПДВ у 2011 році вплинуло закладення занижених планових показників у по-

рівнянні з темпами росту ВРП по Вінницькій обл. Враховуючи перевищення темпів приросту фактичних надходжень по ПДВ над темпами росту валового регіонального продукту, можна зробити висновок, що на зміну надходжень цього податку у 2011 році вплинули частково і неекономічні чинники, зокрема і адміністративний тиск з боку працівників ДПС.

При оцінці виконання планових показників необхідно враховувати рівень переоплат по ПДВ. В результаті розрахунків встановлено, що у Вінницькій області спостерігається ситуація з постійною переоплатою ПДВ до бюджету порівняно з сумами, задекларованими платниками за даними особових рахунків. Так, у 2008 році було мобілізо-

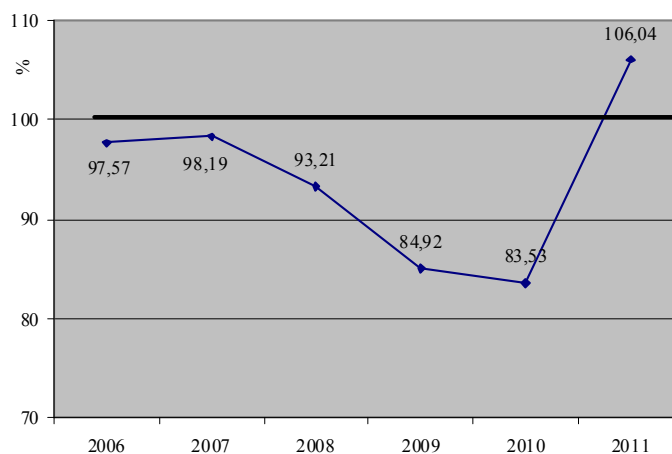

Рис. 2. Динаміка виконання планових показників по надходженнях ПДВ до бюджету Вінницької обл.*

* Побудовано автором за даними ДПС України та ДПС у Вінницькій обл.

* Побудовано автором на підставі звітних даних ДПС у Вінницькій обл.

вано ПДВ до бюджету на 24,5 % більше, аніж фактично нараховано цього податку за даними карток особових рахунків платників, у 2009 (кризовому році) переплата становила 20,7 %, у 2010-2011 роках - близько 22 %. В середньому за аналізований період переплата становить 22 %, що є дуже високим показником і свідчить про проблеми в механізмі адміністрування ПДВ по Вінницькій обл., особливо враховуючи, що навіть незважаючи на наявність переплат, планові показники надходжень ПДВ по області все одно не виконуються. В цілому по Україні спостерігається аналогічна ситуація із виконанням планових показників. Це дає підстави вважати, що процес планування в Україні здійснюється з істотним завищенням очікуваних показників, екстенсивними методами, що базуються на врахуванні тенденції минулих періодів і є загалом неефективним. Все це негативно впливає на фіскальну та економічну ефективність ПДВ, так як наслідки відображаються на фінансово-господарській діяльності платників, у яких відволікаються кошти з обороту, а переплачений ПДВ не своєчасно повертається. На надходження ПДВ як до бюджету Вінницької обл., так і Зведеного бюджету України у аналізованих роках вплинули високі темпи інфляції та зменшення заборгованості суб'єктів господарювання по платежах з ПДВ, зміна рівня внутрішнього споживання вироблених товарів, який, у свою чергу, обумовлюється рівнем грошових доходів громадян.

На фіскальне значення ПДВ в бюджеті впливає також обсяг бюджетного відшкодування, який з одного боку, зменшує податкові надходження з ПДВ, а з іншого може призвести до того, що в певний момент у підприєм-

ства, якому своєчасно не відшкодували ПДВ, виявиться недостатньо оборотних коштів для ефективного функціонування, повної і своєчасної сплати податків, що в кінцевому підсумку також негативно відзначиться на доходах бюджету. Проблема заборгованості з відшкодування ПДВ є актуальною для України. Вінницька область не є винятком, хоча останніми роками ситуація з виплатою бюджетного відшкодування платникам покращується. В цілому заборгованість з відшкодування ПДВ у Вінницькій обл. порівняно низька відносно показників в цілому по Україні і знаходиться в межах 0,3-0,7 % загальної суми заборгованості з відшкодування ПДВ по Україні.

Наступним чинником, що впливає на надходження ПДВ і який слід оцінити є динаміка податкового боргу (табл. 2).

Як видно з даних таблиці 2, податковий борг по ПДВ по Вінницькій області має тенденцію до зниження за абсолютними показниками (з 2009 до 2011 року він зменшився на 43,55 млн грн), хоча його частка у структурі податкового боргу по Вінницькій області досить висока (майже 50 % всієї заборгованості по області по всіх податках) і зростає, порівняно з 2009 роком на 10 в.п. Це пов'язано з тим, що у 2009, кризовому році, була високою сума заборгованості по податку на прибуток підприємств, що зумовило перерозподіл структури боргу на користь ПДВ, а у 2010-2011 роках підприємства почали потроху виходити із економічної кризи, отримувати прибуток і розраховуватись із боргами перед бюджетом, чим зменшилась частка їх податкового боргу у структурі податкового боргу по Вінницькій обл. не на користь ПДВ.

Таблиця 2

Показники податкової заборгованості з ПДВ по Україні та Вінницькій обл.*

Роки	Питома вага податкової заборгованості по Вінницькій обл до податкового боргу по Україні, %	Питома вага податкової заборгованості з ПДВ по Вінницькій обл до податкового боргу з ПДВ по Україні, %	Питома вага податкової заборгованості з ПДВ по Вінницькій обл до податкового боргу по Вінницькій обл
2008	1,05	0,91	43,94
2009	4,35	3,57	38,18
2010	1,76	2,23	58,26
2011	3,13	3,17	48,69

* Побудовано автором на підставі звітних даних ДПС України та ДПС у Вінницькій обл

Взагалі, існування податкового боргу є фактором, що негативно впливає на фіскальну ефективність податків, у т.ч. ПДВ. А існування переplatи, з одного боку, забезпечує державу коштами авансом, але з точки зору економічної ефективності - означає вимивання обігових коштів платників [1; 4]. Тому для оцінки реального фіскального ефекту ПДВ доцільно фактичні надходження цього податку скоригувати на суму податкового боргу платників ПДВ перед бюджетом, переplatу платників ПДВ до бюджету, заборгованість держави з відшкодування ПДВ. На рис. 3 наведено динаміку фіскального ефекту ПДВ в цілому по Україні (рис. 3.а) та по Вінницькій обл. (рис. 3.б).

Порівнявши фактичний та скоригований рівень фіскальної ефективності ПДВ виявлено, що по Україні фіскальні показники ПДВ завищені (у

2009 р на 20,1 млрд грн. (на 24%), у 2010 р - на 16 млрд грн. (на 18%), у 2011 р. - на 12,8% млрд грн. (на 10%). По Вінницькій обл. ситуація подібна (у 2009 році завищення на 137,6 млн грн. (тобто на 26%), у 2011 р - на 78 млн грн. (на 10%)), тобто спостерігається практична подібність тенденцій. Така ситуація свідчить не на користь ПДВ як фіскального інструменту держави, демонструючи, що значні надходження до бюджету формуються за рахунок коштів, які мають залишатися у платників (їх переplat та несвоєчасного відшкодування ПДВ).

Кількість зареєстрованих платників ПДВ прямо впливає на показники фіскальної ефективності цього податку. В результаті аналізу динаміки зареєстрованих платників ПДВ встановлено, що по Вінницькій обл. та в цілому по Україні щороку їх кількість

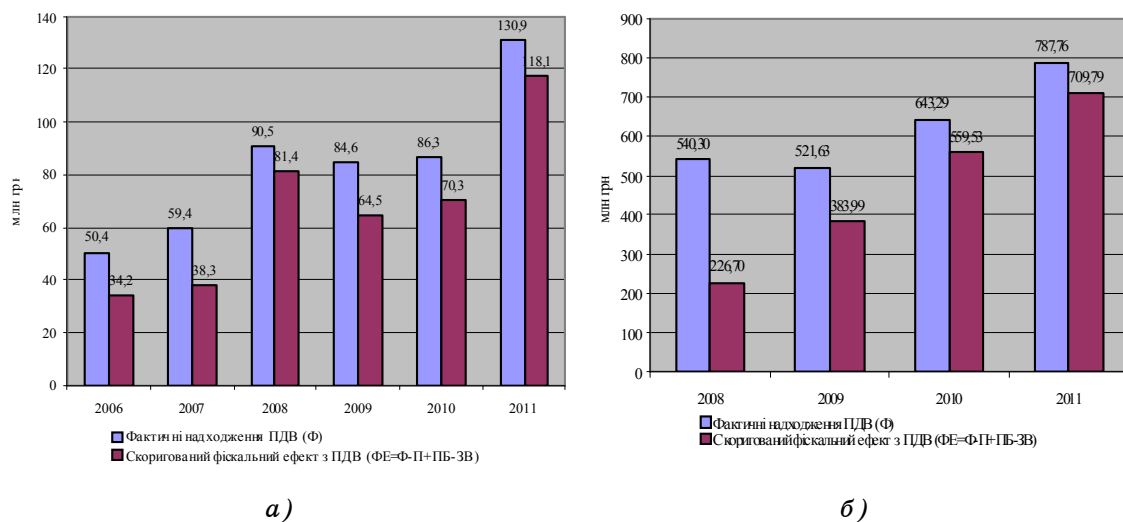

Рис. 3. Динаміка фіскального ефекту ПДВ по Україні (а) та Вінницькій обл. (б)*

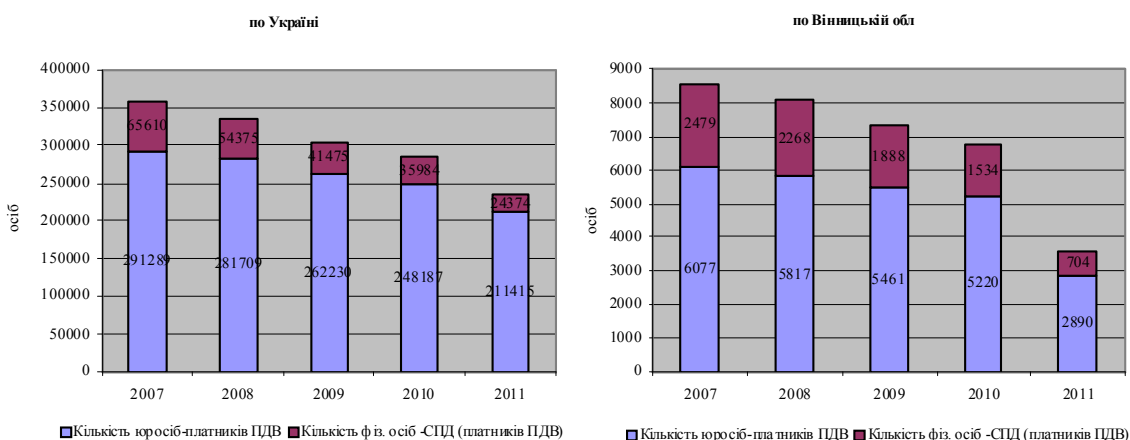

Рис. 4. Динаміка кількості зареєстрованих платників ПДВ та їх структури у 2007-2011 рр.*

* Побудовано автором за даними ДПС України та ДПС у Вінницькій обл.

* Побудовано автором за даними ДПС України та ДПС у Вінницькій обл.

зменшується (рис 4), при чому у контингенті платників переважають юридичні особи

Найбільші темпи скорочення кількості зареєстрованих платників по Вінницькій обл. спостерігались у 2011 році, коли з обліку з різних причин було знято більше 1200 платників податків. Так, у 2011 році, порівняно з 2010 роком, кількість платників ПДВ - юридичних осіб скоротилась на 81 %, а фізичних осіб - підприємців - взагалі на 118 %. Скороченню кількості платників ПДВ сприяли прийняття Податкового кодексу, в якому у 2011 році були досить жорсткі обмеження щодо можливості добровільної реєстрації платником ПДВ та заборона підприємцям на спрощеній системі оподаткування бути зареєстрованими як платники ПДВ; розширено перелік підстав для анулювання реєстрації платників ПДВ, а також проведення інвентаризацій платників, за результатами яких анулювали реєстрацію тих, які не задовольняли певним вимогам.

При здійсненні ж планування надходжень по ПДВ не враховувались зміни у контингенті платників і фактично щороку як планові, так і фактичні показники сум надходжень ПДВ до бюджету зростали. Якщо у 2008 році на одного зареєстрованого платника ПДВ у Вінницькій обл. припадало в середньому 66,8 тис грн цього податку, то в 2011 році - вже 144,28 тис грн. Навіть у посткризовому 2010 році середня сума ПДВ, що припадала на одного зареєстрованого платника зросла на 50%. Враховуючи відсутність даних щодо розподілу платників за групами великі, середні і малі та сум сплаченого ними ПДВ, неможна однозначно стверджувати, що вплив механізму адміністрування ПДВ по області на діяльність платників є негативним. Можливо, залишилися саме великі, бюджетоформуєчі платники, тому і показник надходження ПДВ на одного зареєстрованого платника зріс.

До того ж, у результаті аналізу пропорційності надходжень ПДВ по районах Вінницької обл. залежно від кількості зареєстрованих у цих районних ДПП платників ПДВ, а також розрахунку коефіцієнтів локалізації за 2010 і 2011 роки встановлено, що:

1) надходження ПДВ по районним ДПП дуже відрізняються від рівномірного, до того ж, ситуація не змінилась і після вступу в дію Податкового кодексу. Коефіцієнт концентрації свідчить, що у 2010 році ступінь відхилення розподілу надходжень від нормального складав 46,3%, а у 2011 році - 45%.

2) у 2010-2011 роках найбільші надходження ПДВ забезпечували лише м. Вінниця, Немирівська ДПП та Вінницька міжрайонна СДПП.

Перейдемо до оцінки впливу такого фактору впливу на фіскальну ефективність ПДВ, як податковий контроль, для оцінки результативності якого доцільно враховувати не лише кількість проведених перевірок і суми донарахувань по них, а й рівень сплати донарахованих за перевітками сум податків. Останній не має стабільної тенденції по Вінницькій обл. Так, у 2008 році було сплачено лише половину донарахованих за результатами перевірок сум, у 2009, кризовому році - лише 13%, що пов'язано із складностями фінансової діяльності платників у цей період. У 2010 році - аж 145 %, що можна пояснити тим, у 2010, посткризовому році, платники почали потроху розраховуватись із податковими боргами, накопиченими у 2009 році. До того ж сам рівень донарахувань у 2010 році був майже у 3 рази менший за 2009 рік. В цілому у 2011 році рівень сплачуваності донарахованих сум по Україні і по Вінницькій обл. співпадає і знаходиться на рівні 70%. Але цей показник важко назвати дуже високим, що свідчить про існування недоліків в механізмі адміністрування податків взагалі і ПДВ, зокрема.

В результаті кореляційно-регресійного аналізу (табл. 3) встановлено, що між сумою податкових надходжень, у тому числі і ПДВ, та часом існує тісний взаємозв'язок, так як коефіцієнт наближається до 1. Кількість платників також істотно впливає на надходження ПДВ до бюджету, але зв'язок обернений, тобто незважаючи на поступове зменшення кількості платників ПДВ, сума надходжень цього податку зростає. Тому ці показники можна брати за основу для прогнозування рівня податкових надходжень з ПДВ по Вінницькій обл на 2013 р.

У результаті застосування економіко-математичних методів побудовано рівняння для прогнозування надходжень ПДВ до бюджету Вінницької обл.:

$VAT = 0,22Tax - 19,47t + 0,011N - 79,29$. (R -квадрат = 0,9987, що свідчить про дуже високий ступінь надійності даного рівняння).

Таким чином, знаючи очікувані податкові надходження по Вінницькій обл. та кількість зареєстрованих платників ПДВ, можна спрогнозувати надходження по ПДВ до Зведеного бюджету Вінницької обл. Результати прогнозування графічно представлені на рис. 5 і свідчать, що у 2013 р. надходження від ПДВ по Вінницькій обл. становитимуть 913,2 млн грн. та слід очікувати зростання фіскального значення цього податку по області, так як згідно розрахунків частка ПДВ у сукупних податкових надходженнях зросте до 20,3%, перевищивши аналогічний показник за 2008 рік, тобто слід очікувати поступове повернення надходжень на докризовий рівень.

Однак слід зазначити, що в даному випадку не враховано зміну ставки ПДВ, яка з 2014 року буде знижена до 17%. Це негативно відобразиться на фіскальній ролі ПДВ. У цьому випадку особливу увагу потрібно приділяти саме пошуку шляхів покращення механізму адміністрування ПДВ.

Отже, в результаті оцінки ролі ПДВ у доходах бюджету Вінницької обл. виявлено:

- недоліки і прорахунки в плануванні надходжень ПДВ, неврахування при прогнозуванні темпів росту ВРП, економічного зростання, контингенту платників; використання примітивних методів прогнозування.

- наявність значного рівня переоплат по ПДВ, несвоєчасного його відшкодування та значного адміністративного тиску з боку податківців, що негативно відображається на діяльності платників.

- наявність високої частки податкового боргу з ПДВ у структурі податкового боргу по області

Таблиця 3

Коефіцієнти кореляції ПДВ та факторних показників*

	роки	Податкові надходження	ПДВ	Кількість платників
Роки (t)	1			
податкові надходження (Tax)	0,98	1		
ПДВ (VAT)	0,97	0,9977	1	
Кількість платників (N)	-0,97	-0,9677	-0,9557	1

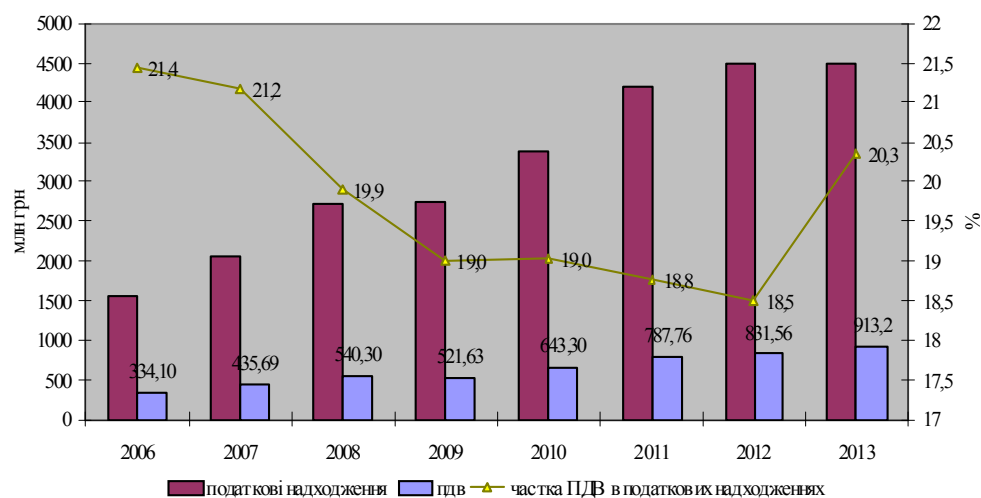

Рис. 5 Прогноз надходження ПДВ до Зведеного бюджету Вінницької обл. на 2013 рік.*

* Розраховано на підставі звітних даних ДПС у Вінницькій обл.

* Побудовано автором за даними ДПС у Вінницькій обл.

- завищення реального фіскального ефекту ПДВ по Вінницькій обл. (та в цілому по Україні), що свідчить не на користь ПДВ як фіскального інструменту держави,

- низький рівень сплачуваності донарахованих за результатами перевірок сум ПДВ, що свідчить про існування недоліків в механізмі адміністрування ПДВ та контролі за цим процесом.

Порівняльний аналіз виявлених на рівні Вінницької обл. проблем з аналогічними показниками по Україні засвідчив існування подібної ситуації і тенденції на макро та регіональному рівнях. Це дає підстави вважати, що для покращення ситуації щодо сплати ПДВ в цілому по Україні, необхідно в першу чергу вирішувати проблеми, притаманні кожному окремому регіону, враховуючи його специфіку. Лише таким чином можна підвищити фіскальну та економічну ефективність ПДВ в Україні.

Резервами зростання надходжень з ПДВ є:

- вирішення проблеми нерівномірності податкового навантаження внаслідок дії широкого спектра пільг в оподаткуванні та ухилення. Діюча практика надання пільг зі сплати ПДВ знищує саму ідею запровадження ПДВ як податку на частину новоствореної вартості на кожному етапі виробництва товарів, надання послуг, що надходять до бюджету після їх реалізації. Отримання пільг є в багатьох випадках виключно засобом ухилення від сплати податків, а не мотивом виробничо-фінансової активності. Тому доцільно запровадити систему цільових бюджетних дотацій, направлених на підтримку найменш захищених верств населення та на розвиток пріоритетних галузей України.

- підвищення рівня платіжної дисципліни суб'єктів господарювання. Для цього слід розвивати і виховувати податкову культуру, а для діючих платників і тих, які не знаходяться на обліку і ухиляються від сплати податків - застосовувати жорсткі фінансові санкції за порушення законодавства. Введення ПКУ нових, підвищених штрафів має в майбутньому покращити дисципліну платників.

- жорстка боротьба з підприємствами-боржниками, для чого спершу слід виявляти причини існування податкового боргу по ПДВ і залежно від цього застосовувати відповідні заходи покарання, забороняючи засновникам таких підприємств займатися господарською діяльністю на строк до 10 років та зобов'язуючи повернути кошти в бюджет, оскільки ПДВ реально сплачується кінцевим споживачем, тому апріорі не може існувати боргу по ПДВ на рівні 40-50% заборгованості по всіх податках до бюджету.

- управління податковими ризиками та продовження активної боротьби з податковими ямами, вигодонадобувачами, підприємствами - транзитерами, через які відмиваються величезні суми ПДВ. Виявлених порушників слід жорстко карати, показуючи цим приклад для інших платників.

- посилити консультаційну та виховну роботу з боку податківців, спрямовану на розроблення та впровадження спеціальних програм профілактичного напрямку для підвищення рівня сумлінного виконання вимог законодавства з ПДВ платниками податку.

Варто також запровадити єдині підходи при розгляді судами справ з відшкодування ПДВ за позовами платників податків. Досі рішення судів ухвалюються за формальними підставами та нерідко базуються на суперечливих положеннях чинного законодавства [2]. При цьому комерційним структурам відшкодовуються величезні суми коштів, що призводить до завдання значних збитків інтересам держави.

При цьому слід враховувати, що виконання окремих завдань не може у повному обсязі забезпечити досягнення високої ефективності ПДВ та посилити його роль у формуванні бюджетів. Тільки комплексність в удосконаленні податкової, економічної та політичної ситуації в країні призведе до бажаних результатів.

Перспективи подальших наукових пошуків у даному напрямку пов'язані з оцінкою втрат та додаткових надходжень бюджету від існування тіньового сектору економіки, а також пошуком резервів підвищення фіскального і регулюючого значення ПДВ в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пислиця А. В. Ефективність акцизного оподаткування в Україні: автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.08 / А. В. Пислиця . - К., 2012 . - 20 с.

2. Молдован О. Напрями та механізми підвищення фіскальної та регулятивної ефективності ПДВ (Аналітична записка) // О. Молдован - Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.niss.gov.ua/articles/247/>

3. Аналітична записка «Щодо динаміки показників Зведеної інформації «Основні статистичні дані про діяльність державної податкової служби України» за I півріччя 2011 року».

- 18 с. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.business.ua/upload/news/economika.doc>

4. Пислиця А. В. Реальний фіскальний ефект акцизного оподаткування в Україні / А. В. Пислиця // Вісник Київського національного університету технологій і дизайну. - 2010. - № 6. - С. 172 – 178.